

Sosiaali- ja
terveysministeriö

HE laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta

Mirka-Tuulia Kuoksa
Neuvotteleva virkamies
StV 27.02.2024

Ehdotetut muutokset

- Ehdotettu muutos koskee alkoholilain 17 ja 26 §:ä
 - Vähittäismyyntilupaa koskevien säännösten muutos
 - Esityksessä ehdotetaan, että vähittäismyyntiluvalla saisi myydä myös enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä *käymisteitse* valmistettuja alkoholijuomia
- Tavoitteena on uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja edistää reilumpaa ja avoimempaa kilpailua
- Hallitusohjelmassa on sovittu useista alkoholikauppaa koskevista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista
- Tämä esitys on osa hallitusohjelman toimeenpanoa ja alkoholilainsäädännön muutoksista ensimmäinen

Pääasialliset vaikutukset

- Alkoholijuomien valmistus, myynti ja markkinointi tuottavat yhteiskunnalle yli miljardin verotuloja
 - Erilaisille yrityksille miljardien elinkeinotuloja
 - Alkoholin valmistukseen, myyntiin ja markkinointiin osallistuville ihmisille työtuloja
- Toisaalta alkoholinkäyttö aiheuttaa yhteiskunnalle, yrityksille ja yksilöille miljardien eurojen välittömiä ja välillisiä kustannuksia
 - Alkoholin myynnin ja kulutuksen lisääntyminen lisää sekä valmistukseen ja myyntiin liittyviä tuloja että alkoholin kulutukseen liittyviä menoja ja kustannuksia
- Lakiehdotuksen välittömien vaikutusten voidaan arvioida olevan yleisellä tasolla todennäköisesti melko vähäisiä
 - Esimerkiksi muut alkoholi- ja kuluttajamarkkinoihin vaikuttavat taloudelliset tekijät voivat lähivuosina peittää alleen tämän lakiehdotuksen aiheuttamia vaikutuksia

- Esitys mahdollistaisi nykyisin Alkon 373 myymälässä myytävien 5,6 –8,0 –prosenttisten käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien vähittäismyynnin myös vähittäismyyntiluvan haltijoille, joita on yhteensä noin 6 300
- Muutoksen kohteena olevien oluiden, viinien ja siiderien saatavuus ja valikoima paranisi ja niiden hinnat voisivat jonkin verran kilpailun lisääntyä myös alentua
- Lakiesityksen seurauksena Alkon osuus alkoholijuomien kokonaismyynnistä hieman laskisi, kaupan osuus hieman nousisi ja anniskelun osuus pysyisi suunnilleen samana
- Kilpailun lisäämisellä on todennäköisesti esityksellä tavoiteltuja positiivisia taloudellisia vaikutuksia
 - mm. kuluttajien saatavilla olevien alkoholijuomavalikoiman laajentuminen
- Alkoholin saatavuuden lisäämisellä on myös negatiivisia vaikutuksia väestön terveyteen ja hyvinvointiin
 - Yhdessä muiden hallitusohjelmassa linjattujen alkoholimarkkinoita avaavien toimien ja selvitysten kanssa muutokset alkoholilainsäädännön nykytilaan johtaisivat kokonaisuutena arvioituna huomattavan suuriin taloudellisiin sekä terveys- ja hyvinvointivaikutuksiin

- Lakiehdotuksen keskeisimmät vaikutukset liittyvät alkoholin saatavuuden lisääntymiseen sekä kilpailun lisääntymiseen alkoholin vähittäismyynnissä
- Kokonaisuudessaan alkoholin kulutus voisi nousta lakiesityksen seurauksena noin 0,5-1 prosenttia
 - Arvioon liittyy kuitenkin epävarmuutta, erityisesti esityksen vaikutuksesta viinien kulutukseen sekä siihen missä määrin lisääntyvä kulutus 5,6-8,0 prosenttisissa käymisteitse valmistetuissa alkoholijuomissa korvaa muuta alkoholijuomien kulutusta
- Alkoholiveron tuotto vuonna 2022 oli noin 1 497 miljoonaa euroa
 - Oluen osuus verotuotosta on suurin, lähes 600 miljoonaa euroa
 - Lakimuutos voi lisätä erityisesti oluen kokonaismyyntiä (100% alkoholina), jolloin valtaosa verotulojen kasvusta seuraisi juuri oluen myynnin kasvusta
 - Vuositasolla lakiesityksen arvioitaisiin lisäävän alkoholijuomaveron tuottoja valtiolle noin kymmenellä miljoonalla eurolla
 - Vastaavasti hallituksen valmisteleva oluen alkoholiveron alennus pienentäisi verotuottoa noin 25 miljoonalla eurolla

- Jos alkoholin kulutus kasvaisi lakiesityksen seurauksena, myös alkoholihaittojen välittömät ja välilliset kustannukset todennäköisesti kasvaisivat
 - Välittömiä kustannuksia syntyy mm. sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä järjestyksenpidosta
 - THL on arvioinut alkoholin käytön haittojen aiheuttaneen julkiselle taloudelle arviolta noin 640–940 miljoonan euron välittömät kustannukset vuonna 2020
- Mikäli alkoholin aiheuttamien välittömien kustannuksien arvioidaan kasvavan samassa suhteessa alkoholin kulutuksen kanssa, edellä esitetty 0,5-1 prosentin kasvu alkoholin tilastoidussa kulutuksessa johtaisi korkeintaan noin 10 miljoonaan euron kustannusten kasvuun, kun tarkastellaan ainoastaan alkoholin aiheuttamia välittömiä kustannuksia
- Välittömien kustannuksien lisäksi alkoholin voidaan nähdä aiheuttavan erilaisia välillisiä kustannuksia yhteiskunnalle
 - Mm. alkoholiehtoisten kuolemien ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisten aiheuttamat tuotantopanosmenetykset sekä työntekijöiden sairauspoissaolojen aiheuttamat menetykset työajassa

Sosiaali- ja terveysvaikutukset

- Suomessa alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukaslukuun suhteutettuna ihmisiä yli kolminkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna
- Alkoholi on myös monien sairauksien taustatekijä
 - Jos alkoholin kulutus kasvaisi väestön keskuudessa lakiesityksen myötä, lisääntyisivät todennäköisyydet myös negatiivisiin terveyshaittoihin
 - Alkoholi lisää riskiä sairastua useisiin vaikeasti hoidettaviin sairauksiin kuten muistisairauksiin ja erilaisiin syöpäsairauksiin
 - Jos alkoholinkäyttö lisääntyy lakiesityksen seurauksena, on hyvin todennäköistä, että myös näistä sairauksista aiheutuvat välilliset kustannukset lisääntyisivät kuormittaen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää kasvavan hoidontarpeen myötä
- Alkoholinkäyttö nostaa monien erilaisten tapaturmien kuten liikenneonnettomuuksien, kaatumisten, palovammojen, hukkumisten ja työtapaturmien sekä väkivallan ja sen uhriksi joutumisen riskiä

- Terveyshaittojen lisäksi alkoholi aiheuttaa sosiaalisia haittoja, joita voivat olla esimerkiksi väkivalta, lasten turvallisuuden ja hyvinvoinnin laiminlyönti sekä perheen taloudelliset vaikeudet
- Alkoholista aiheutuvien terveyshaittojen kuormitus sosiaali- ja terveystaloudelle on merkittävä
 - Alkoholisairaudet aiheuttivat vuonna 2021 noin 37 000 hoitojaksoa terveydenhuollon vuodeosastoilla
 - Lisäksi alkoholista aiheutuvien terveyshaittojen taloudellinen kustannusvaikutus hyvinvointialueille on eri suuruinen eri puolilla maata, mistä esimerkkinä on alkoholisairastavuusindeksi, joka vaihteli vuosina 2019–2021 Pohjois-Karjalan 148,4:n ja Pohjanmaan 54,5:n välillä
- Konservatiivisen arvion mukaan kulutuksen ja haittojen välinen suhde olisi 1:1. Eli esimerkiksi, jos kulutus kasvaisi 0,5-1 % niin haitat lisääntyisivät saman 0,5-1 %
- Aiempien kokemusten valossa voidaan pitää todennäköisenä, että esityksellä olisi negatiivisia vaikutuksia myös alkoholikuolleisuuteen

Vaikutukset lapsiin ja nuoriin

- Päihderiippuvaisten vanhempien määrään vaikuttavat muutokset alkoholinkäytössä: kun alkoholinkäyttö lisääntyy yhteiskunnassa, kasvaa myös riski alkoholi- ja päihdeongelmaisten vanhempien määrän lisääntymiseen
 - Vanhemman vakava päihdeongelma lisää lasten tapaturmien, sairaalahoitojen ja psyykkisen kehityksen häiriöiden riskiä
- Erityisen uhan muodostaa vanhempien hallitsemattoman alkoholinkäytön lisääntyminen
 - Negatiiviset vaikutukset lapsiin ja nuoriin ovat pitkäkestoisia ja heijastuvat myöhemmällä iällä merkittävänä riskinä lisätä heidän mielenterveys- ja päihdeongelmien sekä huono-osaisuuden määrää
- Alkoholijuomien luvanvaraisen vähittäismyynnin muutokset eivät edistä alkoholinkäytön siirtämistä pois kotiloista, vaan pikemmin lisäävät käyttöä ja käyttötilanteita kodeissa

- Perheissä, joissa alkoholin riskikäyttöä esiintyy, kasvaa myös riski lasten ja nuorten kokemalle turvattomuuden tunteelle, erinäisille pelkotiloille ja heitä koskevien huolenpidon laiminlyönneille arjessa
- Lasten ja nuorten turvallisuuden tunteen heikentyminen voi vaarantaa monin tavoin lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä myös myöhemmällä iällä, kuten heikentää heidän koulumenestystään ja sosiaalisia suhteitaan
- Myös niin kutsuttuun ”mallioppimiseen” liittyen vanhemmilta omaksuttuun alkoholin riskikäyttöön voi myöhemmällä iällä lisätä lapsen riskiä kuluttaa alkoholia yli riskirajojen, jos verrataan niihin perheisiin, joissa vanhempien alkoholin käyttö on hyvin vähäistä
- Vanhempien alkoholinkäyttö vaikuttaa olennaisesti myös lastensuojelutapausten määrään